

Luka Kaioli

NEJMAR
Budućnost mašte

Naslov originala: Neymar, Il futuro della fantasia
Luca Caioli, 2013
© za srpsko izdanje NOVOLI, Beograd, 2014.

Prevod: Marija Pejić

Lektor: Andrijana Janković

Korektor: Ivan Kunst

Korice: Saša Živaljević

Za izdavača: Igor Radojčić

Sva prava zadržana. Doštampavanje i objavljivanje u celosti
kao i u segmentima samo uz dozvolu izdavača.

Luka Kaioli

NEJMAR
Budučnost mašte

Novoli
P U B L I S H I N G

Čarls Miler

Zavrnuti brkovi, nestašni čuperak, beli dres, crni šorc i lopta u rukama – tako stare fotografije, snimljene u izmaglici zadimljenog magnezijuma pod blještavim svjetlom velikog blica, prikazuju Čarlsa Vilijama Milera. Čarli se rodio u Sao Paulu, u četvrti Bras, 24. novembra 1874. godine. Bio je sin Džona, inženjera iz Škotske koji je poput hiljada drugih Britanaca završio u Južnoj Americi da bi gradio pruge, i Šarlote Foks, Brazilke engleskog porekla. U devetoj godini, kako su nalogala društvena pravila, poslali su ga u Evropu da se školuje. Nakon što je stigao u Sautempton pohađa prvo školu Banister Kort, a zatim biva primljen u državnu školu u okrugu Hempšir. Banister je bila mala privatna škola koju je osnovao sveštenik Džordž Elabi kako bi se u njoj obrazovala deca kapetana iz pomorske kompanije *The Peninsular and Oriental Steam Navigation Company*. U vreme kada je Miler bio učenik, školom je upravljao Kristofer Elabi, sin sveštenika Elabija, koji je bio veliki obožavalac fudbala. U Engleskoj je tih godina *Beautiful Game* već zadobio svoj službeni status – u Londonu je, 26. oktobra 1863. godine, osnovana Football Association, prvi nacionalni fudbalski savez koji je objedinio pravila igre. Tokom studija na Oksfordu, Elabi je bio kapiten fudbalskog tima, pa je tako svoj entuzijazam za ovu igru kasnije preneo i svojim učenicima. Čarls Miler bio je dobar sportista i ubrzo postao je kapiten školskog tima. Nadenuli su mu nadimak Niper, dečačić, zato što je bio golobrad i mršav, ali uprkos svojoj krhkoj građi razvio se u odličnog centarfora, a po potrebi igrao je i na poziciji levog krila. „On je naš najbolji napadač. Brz je, dribla munjevito, a šutira savršeno. Postiže golove sa velikom lakoćom”, pišu školske novine o njemu. Postigao je 41 gol u 34 utakmice za Banister Kort, i 3 u 13 odigranih utakmica za Sv. Meri (*St. Mary's Church of England Young*

Men's Association), pretečom fudbalskog kluba Sautempton, koji je danas u engleskoj Premijer ligi. Miler igra živahno i nehajno, maštovit je, veoma dobro kontroliše loptu i gaji istinsku strast za finte koje šokiraju protivnike, te tako sa sedamnaest godina dobija poziv da igra u redovima londonskog fudbalskog kluba Korintian čiji tim je bio sastavljen od fudbalera iz britanskih škola i koledža ne bi li se suprotstavili nadmoćnim škotskim formacijama. Korintian, klub kojem je na Milerov predlog dodato još jedno s u imenu, postaće jedan od najslavnijih klubova u Sao Paulu.

Čarli se vratio kući nakon završenih studija, 1894. U koferu je poneo dve lopte marke Šut, napravljene u Liverpulu, koje mu je poklonio prijatelj iz tima, pumpu kako bi mogao da ih naduva, par kopački, dva dresa (jedan Banisterov i jedan Sv. Meri) i veliki uređeni pravilnik Fudbalskog saveza. Legenda kaže da ni tokom plovidbe Čarli nije prestajao da trenira, već je driblao između stvari i putnika, sa jedne na drugu stranu palube.

Kada ga je, 18. februara, na jednoj klupi u luci Santos, njegov otac Džon upitao šta je doneo iz Engleske, Čarls je odgovorio: „Diplomu. Tvoj sin je diplomirao sa svim pohvalama u fudbalu.”

Dvadesetogodišnji Anglo-Brazilac počinje da radi, kao i njegov otac, za Železnicu (*São Paulo Railway Company*) i učlanjuje se u Atletski klub Sao Paulo (*São Paulo Athletic Club*), koji su u maju 1888. osnovali predstavnici britanskih kolonija. Članovi kluba preferirali su kriket. Znali su da postoji fudbal, ali niko od njih nije bio zainteresovan da ga igra. Tada Čarls Miler počinje da propoveda svoju religiju. U klubu, objašnjava prijateljima i kolegama sa posla, visokim funkcionerima Gasne kompanije, Londonske banke i Železnice, pravila fudbala poput *half time*, *corner*, *ground*, *penalty* sve dok na kraju nije okupio gomilu sledbenika.

Nagovara ih da treniraju na utabanoj zemlji zone Varzea do Karmo, između Luza i Bom Retira, današnje ulice Gasometro. Popriličan broj radoznalaca dolazio je da gleda ove lude Engleze, a nakon nekog vremena Selso de Araužo, u pismu upućenom prijatelju, novinaru Alsinu Gvanabari iz Rio de Žaneira, piše: „Tamo, na Bom Retiru, grupica Engleza, kretena kakvi samo oni mogu da budu, trudi se da šutira nešto što liči na bešiku vola i izgleda da im to pruža veliko zadovoljstvo, ali i da veoma žale kada ta žučkasta bešika uđe u pravougaonik napravljen od stubova.” Malo po malo, fudbal počinje da se širi među engleskom gospodom, koja je i dalje pomalo skeptična i Miler, konačno, uspeva da organizuje utakmicu. Bilo je to 14. aprila 1895. godine. Na Varzea do Karmu sastala su se dva tima sastavljena od Engleza i Brazilaca: Železnice Sao Paula i Naftna kompanija. Pobeđuje sa 4:2 tim ‘železničara’ predvođen kapitenom Milerom koji postiže dva gola. Gledalaca je bilo malo: prijatelji igrača i funkcioneri dvaju kompanija, kao i magarci koji su pasli u blizini. Međutim, sve to bilo je nevažno, pošto je odigrana prva zvanična fudbalska utakmica u Brazilu. Ona predstavlja datum rođenja igre koja je kasnije postala najpopularniji sport u zemlji. Tačno je da su radnici engleskih kompanija, znatno pre Čarlijevog povratka iz Engleske, u periodu između 1875. i 1890. godine, počeli da igraju utakmice s britanskim mornarima po ulicama i plažama Rija, pa su čak odigrali i meč ispred rezidencije princeze Izabele koja je bila regent Brazilskog carstva u ime Pedra II. Tačno je da je u školi Sao Luis di Itu jezuitski sveštenik Žoze Montero, u stilu Univerziteta u Itonu, uveo među profesore i učenike igru nalik na bate bolão. Tačno je i da su se po raznim crkvenim i laičkim školama u Sao Paulu, Rio da Žaneiru i Rio Grande do Sulu igrale igre poput ballon anglais. Međutim, za Brazilce, upravo je Čarls Miler *O Pai do futebol*, otac fudbala, jer je pored ove istorijske utakmice, unutar Atletskog kluba Sao

Paulo (SPAC) Miler pokušao da osnuje prvi fudbalski klub, a njegov doprinos bio je od suštinskog značaja za osnivanje Brazilskeg fudbalskog saveza, 19. decembra 1901. – *Liga Paulista de Futebol* koja je, naredne godine, organizovala i prvo državno prvenstvo. Prvenstvo je održano 3. maja 1902. godine i u njemu je na startnim pozicijama učestvovalo 5 klubova: Sao Paulo Atletik Klub (*São Paulo Athletic Club*), Asosiasao Atletika Mekenzi Koledž (*Associação Atlética Mackenzie College*), Sport Klub Internacional (*Sport Club Internacional*), Sport Klub Žermania (*Sport Club Germânia*) i Klub Atletiko Paulistano (*Clube Athletico Paulistano*). SPAC dominira na prva tri prvenstva. Čarls Miler je najbolji strelac prvenstva 1902, sa 10 golova u 9 utakmica od kojih i dva porednička u plej-ofu protiv Paulistana. U dresu na plavo-bele vertikalne pruge ili u potpuno beloj majici sa crnim šorcem i čarapama, SPAC osvaja i prvenstvo 1903. godine, iznova protiv Paulistana. Naredne godine doživeće još jedan trijumf, a Čarli će potvrditi titulu najboljeg strelca sa 9 golova, koliko je imao i njegov saigrač Bojes. Dogodilo se čak i da je morao da stane između stativa i da primi nekoliko golova: Sport Klub de Sao Paulo dao je čak 9 golova 1906. godine. Igrao je za SPAC sve do 1910. godine kada fudbal u Brazilu već uveliko igraju belci iz gradske elite, koji ga doživljavaju kao simbol evropske mode, kao i mladi iz nižih društvenih klasa koji ga, pak, koriste kako bi stvorili pozitivnu sliku o sebi jer im je ta privilegija uskraćena u drugim oblastima društvenog života. Jedan od primera popularnosti fudbala bila je i turneja fudbalskog kluba Korientian iz Londona. Engleski fudbaleri su se iskricali u Rio de Žaneiro sa palube prekookeanskog broda SS Amazon, 21. avgusta 1921. Odligrali su tri utakmice protiv Fluminensea i druga dva tima Karioka pobedivši ih sve goleadom, a zatim su se preselili u Sao Paulo gde se bore protiv Palmeirasa, Paulistana i, 4. septembra, protiv SPAC-a. Bila je

to jedna od posljednjih utakmica na kojoj je igrao, tada već tridesetšestogodišnji, Čarls Miler. Sve se završilo sa gorkih 8:2 za momke iz Ujedinjenog Kraljevstva. „Nismo mogli ni da očekujemo drugo – svi znaju da je Korintian klub koji igra profesionalni fudbal”, napisao je u jednoj od svojih knjiga (*Minhas memórias do futebol*) novinar De Vanej, odnosno Adriano Neiva da Mota e Silva, „dok mi, što se tiče fudbala, još držimo cuclu u ustima.”

Međutim, čak i kada se fudbal ostavi po strani, zaista je upečatljivo koliko se interesovanje javilo kod ljudi za gostujući engleski tim. Novinari su im posvetili veliku pažnju, gomile ljudi čekale su igrače na izlazu iz hotela Mažestik, a posebno je bila velika gužva na Velodromu gde su se odigravale utakmice. „Gledaoci aplaudiraju na svaku akciju i svuda se oseća miris francuskog parfema. Utakmice Korintiana su prava poslastica”, komentarisale su novine u Sao Paulu.

Te 1910. godine, Čarls Miler obesio je kopačke o klin kako bi se posvetio svojoj kancelariji u kompaniji Rojal Mejl Lajn, a mnogo godina kasnije osnovao je i svoju turističku agenciju koju je vodio vršeći, istovremeno, funkciju vice-konzula Engleske. Oženio se Antonietom Radž, jednom od najpoznatijih brazilskih pijanistkinja, koja ga je napustila tokom dvadesetih godina prošlog veka kako bi živela sa modernističkim pesnikom Menoti del Pikijom. Iako je sam podizao dva sina, nikada se nije u potpunosti odrekao fudbala kojim nastavlja da se bavi kao sudija, trener, a na kraju samo kao strasni obožavalac.

Čarls Vilijam Miler preminuo je u sedamdesetdevetoj godini života, 30. juna 1953. Doživeo je da vidi kako se Sao Paulo pretvara u metropolu i kako futebol, koji je doneo u Brazil pola veka ranije, postaje strast cele nacije. Doživeo je i da Brazil bude domaćin Svetskog prvenstva i da pati sa milionima svojih sunarodnika nakon najvećeg fudbalskog

poraza, čuvenog Marakanasa.

Sećanje na Čarlsa Milera i danas živi. U fudbalskom žargonu termin chaleira (koji je nastao upravo od imena Čarls) koristi se da označi potez koji je izmislio Miler početkom prethodnog veka: udarac lopte petom jedne noge preko druge pri driblanju ili šutiranju. Tačno godinu dana od njegove smrti, u monotonj svakodnevnicj Sao Paula, gradska vlada je po njemu nazvala trg na kome se nalazi stadion Paulo Maćado de Karvaljo poznatiji kao Pakaambu, po imenu četvrti u kojoj se nalazi.

Danas je ovaj ogromni prostor u srcu brazilske metro-pole, koji svojom formom gotovo da podseća na grčke arene, s jedne strane okružen neboderima različite visine koji se uzdižu iznad krošnji drveća, a s druge stadionom Pakaambu, velikom građevinom bež boje, zidanom u liberti stilu koja savršeno prijanja uz breg. Svećano ga je otvorio predsednik Brazila Žetulio Vargas, 27. aprila 1940. u prisustvu prefekta Prestesa Maije i arhitekta Ademara de Barosa. Ranije je mogao da ugosti sedamdeset i jednu hiljadu gledalaca, a nakon rekonstrukcije, 2007. prima četrdeset hiljada ljudi. On je pravi dragulj, dom Korintiansa i jedna od najlepših razglednica Sao Paula. Unutar stadiona, između četiri stuba na samom ulazu i ispod ogromnog sata, nalazi se Museo du Futebol, muzej fudbala. Muzej se sastoji od sedamnaest sala koje su svećano otvorene 29. septembra 2008, kako bi se kroz fudbal, uz fotografije, video zapise, glasove, pokrete, stvari, sećanja, zanimljivosti i statistike, putovalo kroz savremenu istoriju Brazila.

Hilario Franko Žunior, medievalista koji se usudio da piše o fudbalu (*A Dança dos deuses. Futebol, Sociedade, Cultura*), rezimira ovu dugu priču o jednoj zemlji i fudbalu: „Na početku futebol je tretiran kao nešto besmisleno i beskorisno, ali ubrzo se od elitnog sporta pretvara u igru nižih klasa. Do prvog preokreta došlo je tridesetih godina prošlog

veka. Brazil, zahvaljajući i objašnjenjima velikih intelektualaca poput Žilberta Frejrija, Paula Pradoa i Serža Buarke de Olendea, polako postaje svestan socijalne stvarnosti u kojoj zajedno žive mulati, crnci i belci. Ne treba se stideti ako mulati igraju dobro fudbal, čak i bolje od drugih. Upravo je Svetsko prvenstvo 1938. na kojem je Leonidas de Silva, melez, sin Portugalca i crnkinje iz Brazila, proglašen za najboljeg strelca, bio trenutak kada su svi to shvatili.

Crnci i mulati, koje su neki hteli da isključe iz fudbalskih turnira, sada su se baš tu našli. Naredni bitan preokret je Marakanaso, 1950. – poraz od Urugvaja koji je dramaturg Nelson Rodrigues krstio kao 'psihička Hirošima', a taj poraz je upravo to bio, kao što je bio i snažan udarac za čitavo brazilsko društvo i za vodeću političku partiju koja se oslanjala na fudbal ne bi li stvorila dobru sliku o sebi uoči izbora. Bila je to nacionalna drama koje je 1958. doživela potpuni preokret – Brazil je pobedio u Švedskoj. U Parizu se pevala pesma koja govori kako smo najbolji na svetu. Bila je to eksplozija nacionalnog ponosa. Počevši od tog trenutka, od kompleksa niže vrednosti stvara se kompleks više vrednosti. Niko ne može da bude ispred nas, moramo da budemo šampioni kao 1962. i 1970.

Ali to, naravno, nije moguće. Usledio je dugi post bez pobeda, a onda i vojna diktatura, represija, tortura, napad na neistomišljenike kojima se gubi svaki trag. Društvo menja mišljenje o fudbalu i javlja se sumnja da ćemo biti prvi i pored prethodne dve pobede. To je faza iz koje, verujem, još uvek nismo izašli.

Danas je Brazil zemlja koja, sa jedne strane, veoma ceni fudbal, ima velike igrače, ali više nije zemlja fudbala. Pojavile su se nove fudbalske sile, novi izvrsni igrači iz drugih delova sveta. Brazil bi voleo da bude zemlja budućnosti, na trenutke se čak čini da je ta budućnost stigla, ali onda se iznova javljaju teškoće. Razlog za to je

što ne napredujemo pravolinijski, već cik-cak, krećemo se napred-nazad, između kontradiktornosti i oklevanja. Baš kao u fudbalu.”

Nakon profesorovog predavanja koje objedinjuje futebol i medievalističke utopije pogledaćemo tu istu priču, ali objašnjenu u Muzeju fudbala. Učenici dve škole čekaju svoj red da uđu u muzej. Bučni, kao i sva deca na ekskurziji, ubrzo će se izgubiti u lavirintu prolaza stadiona zaustavljajući se samo tamo gde interaktivnom loptom može da se šutira penal i da se sazna kojom se brzinom lopta kretala, tamo gde se na minijaturnom terenu virtuelna lopta pomera rukama, tamo gde drveni igrači sa stonog fudbala nemaju vremena ni da predahnu. Na ulazu u muzej veliki hol odmah otkriva šta je za Brazilce fudbal: šarena gomila najrazličitijih predmeta, zastava, traka, zastavica, postera, privezaka za ključeve, spravica, karikatura, novina, lutkica, prostirki. Moglo bi se reći da je to izložba ili omaž ljubavi koju vatreni navijači gaje prema ovom sportu. Pokretne stepenice vode na prvi sprat gde se nalazi virtuelni O Rei Pele koji, na tri jezika, želi dobrodošlicu posetiocima. Sekvenca lopte koju je šutnuo maleni dečak i koja leti sa jednog terena na drugi pokazuje ulaz u narednu salu. U njoj je potpuni mrak i samo nad glavama posetilaca lete ‘barokni anđeli’ – fudbaleri koji, u prirodnoj veličini, driblaju, šutiraju i kreću se kroz vazduh. „Ima ih dvadeset i pet, ali moglo ih je biti i pedeset ili sto”, objašnjeno je na tabli ispod njih „jer oni su stvorili futebol, umetnost kojom se bavimo u Brazilu. Bilo da su bogovi ili heroji, oni su idoli mnogih generacija koji se mogu smatrati anđelima čija nas krila, ili bolje, čija nas stopala vode tamo gde se neguje maštovitost, poezija i magija igre. Oni su pravi anđeli barokne umetnosti.” A ti se anđeli odazivaju na ime Pele, Sokrates, Žilmar, Karlos Alberto, Bebeto, Tostao, Garinča, Ronaldo, Geršon, Rivelino, Didi, Vava, Romario, Ronaldinjo Gaučo, Roberto Karlos, Rivaldo, Tafarel, Ziko,

Zagalo, Falkao, Nilton Santos, Dalma Santos, Žairzinjo, Žulinjo Boteljo, Zizinjo.

Paulo, jedan od dečaka koji je došao sa svojim drugovima u muzej, gleda iznova i iznova Peleov kvazi-gol protiv Ladislava Mazurkieviča, golmana Urugvaja u polufinalu svetskog prvenstva 1970. Potom odlazi do duge liste imena 'baroknih andjela' i pažljivo je isčitava, ime po ime, a zatim, gledajući uvis, pita svog druga: „Zašto nema Nejmara?”

Ne, Nejmar se još uvek nije uzdigao u ovaj fudbalski raj. Međutim, izvan stadiona, na zimskom suncu, dres koji ulični prodavci najbolje prodaju je zeleno-zlatni sa brojem deset – dres poslednjeg pesnika brazilskog fudbala.